Приложение № 13

ПРОГРАМА
ЗА КОНТРОЛ НА SALMONELLA SPP. ПРИ РАЗПЛОДНИ СТАДА ОТ ДОМАШНИ ПТИЦИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ 2025 - 2027.

Идентификация на програмата

Държава членка: **Република България**

Заболяване: **Salmonella spp. при разплодни стада от домашни птици**

Период на изпълнение: **2025 – 2027 г.**

За контакт:

отдел „Здравеопазване на животните“,

дирекция “Здравеопазване, идентификация и хуманно отношение към животните”,

Българска агенция по безопасност на храните

бул. „Пенчо Славейков“ 15А

1606, София, България

E-mail: AHW@bfsa.bg

1. Цели на програмата

Настоящата програма цели да се определи здравният статус на домашните птици от кокоши вид в Република България по отношение на Salmonella Enteritidis, Salmonella Hadar, Salmonella Infantis, Salmonella Typhimurium, (включително монофазните S. Typhimurium серотипове с антиген формула 1,4,/5/,1 2: i), Salmonella Virchow, както и на всички други видове Salmonella spp. намаляване до 1 % или по-малко на максималния процент от възрастни развъдни стада от вида Gallus gallus положителни за Salmonella Enteritidis, Salmonella Infantis, Salmonella Hadar, Salmonella Typhimurium (включително монофазния S. Typhimurium серотип с антиген формула 1,4,/5/,1 2: i) и Salmonella Virchow.

2. Елементи на програмата

2.1. Мерки, предвидени в програмата

2.1.1 Контрол

2.1.2 Изследване

2.1.3 Клане на положителните птици

2.1.4 Ваксиниране

2.1.5 Третиране на животински продукти

2.1.6 Унищожаване на продукти

2.1.7 Мониторинг или надзор

3. Институции и организации, отговорни за изпълнението на програмата

3.1. Българска агенция по безопасност на храните

3.1.1. ЦУ на БАБХ

Дирекция „Здравеопазване, идентификация и хуманно отношение към животните“:

3.1.1.1 Разработва проект на надзорна програма за Salmonella spp. при разплодните стада домашни птици;

3.1.1.2 Проследява епизоотичната обстановка в съседни държави, анализи и доклади, заключения от оценки на риска, изготвени от съответни институции;

3.1.1.3 Събира и анализира данните за птиците, изследвани за Salmonella spp. ;

3.1.1.4 Обобщава данните за положителните обекти;

3.1.1.5 Контролира и анализира изпълнението на надзорната програма и при необходимост въвежда изменения;

3.1.1.6 Докладва при необходимост до Европейската комисия или други институции за изпълнението на програмата, съгласно изискванията за докладване на ЕК.

3.1.1.7 Да изпраща годишен доклад в Европейската комисия, съдържащи информация от изпълнението на по-горе описаните дейности.

Дирекция „Лабораторен контрол“

3.1.1.8 Разработва програма за официален лабораторен контрол за замърсители в храните, в това число и за микробиологични замърсители, която се изпълнява чрез вземане и изследване на проби птиче месо за наличие на салмонелни бактерии в съответствие с Регламент (ЕО) № 2073/2005 на Комисията от 15 ноември 2005 година относно микробиологични критерии за храните (ОВ L 338 от 22.12.2005 г.).

Дирекция „Контрол на фуражите и странични животински продукти“ :

3.1.1.9 изяснява движението на странични животински продукти (вкл. на технически животински продукти) от и към заразеното населено място, идентифицира местонахождението им и участва в унищожаването им.

3.1.1.10 Контролира спазването на изискванията на законодателството, свързано с качество и безопасност на фуражите, регистрация и одобряване на обекти за производство, съхранение и търговия, хигиена на фуражите и специфичните изисквания за проследяване на фуражите;

Дирекция „Контрол на ветеринарни лекарствени продукти“

3.1.1.11 Осъществява контрол на използваната ваксина.

3.1.2. Областни дирекции по безопасност на храните

3.1.2.1 Контролират и да прилагат изпълнението на Програмата за надзор на регионално ниво.

3.1.2.2 Събират и анализират данните за стадата от региона, изследвани за Salmonella spp.

3.1.2.3 Обобщават данните за позитивните стада.

3.1.2.4 Обобщават данните за разходите за надзор на Salmonella spp., направени на регионално ниво.

3.1.2.5 Водят регистър в базата данни за всички животновъдни обекти с развъдни стада.

3.1.2.6 Вземат и изпращат за изпитване проби от кланици (шийни кожички) и от други обекти за производство и търговия на храни (птиче месо) за анализ за наличие на салмонелни бактерии със серотипове Salmonella Enteritidis и Salmonella Typhimurium и извършват проучване за произхода на стадата

3.1.2.7 Изпращат в Дирекция ЗИХОЖ при ЦУ на БАБХ годишни доклади, съдържащи данните, посочени по-горе.

3.1.2.8 Контролират качествения състав и пълноценността на фуражите и изпълнението на общите изисквания за безопасност на фуражите, определени в Регламент (ЕО) № 178/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 28 януари 2002 година за установяване на общите принципи и изисквания на законодателството в областта на храните, за създаване на Европейски орган за безопасност на храните и за определяне на процедури относно безопасността на храните (ОВ L 31 от 01.02.2002 г.).

3.2. Официални ветеринарни лекари

3.2.1 Съдействат при разработването и актуализирането настоящата програма, съгласно епизоотичната обстановка, анализ на получените данни, популационни промени, настъпили в хода на изпълнението на програмата и др. фактори, влияещи върху нея.

3.2.2 Контролира и да прилага изпълнението на Програмата за надзор на Salmonella spp. в съответната община.

3.2.3 Контролира вземането на проби от развъдните стада и изпращането на пробите за изследването им в лаборатории.

3.2.4 Събира и анализира данните от намиращите се в съответната община стада, изследвани за Salmonella spp.

3.2.5 Обобщава данните за положителни стада от животновъдни обекти, разположени на територията на съответната община.

3.2.6 Попълва и води регистър в базата-данни за всички птицевъдни обекти с развъдни стада.

3.2.7 Изпраща в Отдел "Здравеопазване на животните" към съответната ОДБХ годишни доклади, съдържащи данните, посочени по-горе.

3.3. Национален диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт (НДНИВМИ) и одобрени лаборатории, в които се изследват пробите, взети в рамките на програмата.

Съгласно чл. 52 от Закона за управление на агрохранителната верига (ЗУАХВ) Министърът на земеделието и храните определя със своя заповед, националните референтни лаборатории за анализи, изпитвания и диагностика по предложение от изпълнителния директор на БАБХ. Съгласно чл. 51, ал. 2 от ЗУАХВ, изпълнителния директор на БАБХ определя със Заповед официалните лаборатории, в които се

извършват анализи, изпитвания и диагностика на Salmonella spp. . Лабораториите се включват в списък, който се публикува на интернет страницата на БАБХ и трябва да отговарят на изискванията на чл. 37, параграфи 1, 3,4 и 5 от Регламент (ЕС) 2017/625 на Европейския Парламент и на Съвета от 15 март 2017 година относно официалния контрол и другите официални дейности, извършвани с цел да се гарантира прилагането на законодателството в областта на храните и фуражите, правилата относно здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, здравето на растенията и продуктите за растителна защита, за изменение на регламенти (ЕО) № 999/2001, (ЕО) № 396/2005, (ЕО) № 1069/2009, (ЕО) № 1107/2009, (ЕС) № 1151/2012, (ЕС) № 652/2014, (ЕС) 2016/429 и (ЕС) 2016/2031 на Европейския парламент и на Съвета, регламенти (ЕО) № 1/2005 и (ЕО) № 1099/2009 на Съвета и директиви 98/58/ЕО, 1999/74/ЕО, 2007/43/ЕО, 2008/119/ЕО и 2008/120/ЕО на Съвета, и за отмяна на регламенти (ЕО) № 854/2004 и (ЕО) № 882/2004 на Европейския парламент и на Съвета, директиви 89/608/ЕИО, 89/662/ЕИО, 90/425/ЕИО, 91/496/ЕИО, 96/23/ЕО, 96/93/ЕО и 97/78/ЕО на Съвета и Решение 92/438/ЕИО на Съвета (Регламент относно официалния контрол) (ОВ L 95 от 07.04.2017 г.).

3.3.1 Лабораторните изследвания за изпитване на Salmonella spp. на проби по официален контрол и по самоконтрол се извършват в лаборатории, определени със Заповед №РД11-1624/28.06.2024 г. на изпълнителния директор на БАБХ Лаборатории в структурата на БАБХ:

3.3.1.1 Национална референтна лаборатория „Салмонела, кампилобактер, стафилококи и антимикробна резистентност“, София;

3.3.1.2 Лаборатория „Бактериални болести по животните и хранителни среди“ към НДНИВМИ, София;

3.3.1.3 Централна лаборатория за ветеринарно-санитарна експертиза и екология (ЦЛВСЕЕ);

3.3.1.4 Изпитателно-диагностична лаборатория (ИДЛ) към ОДБХ – Шумен;

3.3.1.5 ИДЛ към ОДБХ – Благоевград;

3.3.1.6 ИДЛ към ОДБХ – Варна;

3.3.1.7 ИДЛ към ОДБХ – Враца;

3.3.1.8 ИДЛ към ОДБХ – Хасково;

3.3.1.9 ИДЛ към ОДБХ – Сливен.

3.3.2 Одобрени частни лаборатории – извършват изследване само на проби по самоконтрол:

3.3.2.1 Лаборатория за изпитване на храни, фуражи и биологични материали при „Районна ветеринарна станция – Русе“ ЕООД, офис гр. София, офис гр. Русе;

3.3.2.2 Лабораторен блок „ВСЕ; ДЗЖ“ при „Биофарм-инженеринг“ АД с правоприемник „Софарма“ АД, гр. Сливен;

3.3.2.3 Лаборатория за изпитване „Алименти-Омнилаб“ при „Ди енд Ви Консулт“ АД, с. Царацово, обл. Пловдив;

3.3.2.4 Изпитвателна лаборатория „Лаб Стандарт ВСЕ“ при „Лаб Стандарт ВСЕ“ ООД, гр. Велико Търново;

3.3.2.5 Централна ветеринарна лаборатория – София при „Централна ветеринарна лаборатория“ ЕООД.

Всички положителни изолати, получени от проведените лабораторни изследвания трябва да бъдат изпращани за потвърждаване и типизиране в Национална референтна лаборатория „Салмонела, кампилобактер, стафилококус и антимикробна резистентност“ при НДНИВМИ, бул. „Пенчо Славейков“ 15А, София 1606, Тел.: 02/952 3903.

Задължително е всички лаборатории, извършващи диагностика на Салмонелозата да използват методологията, посочена в Регламент на Комисията (ЕО) 213/2009.

Всички резултати следва да се разглеждат като **валидни**, само и единствено ако е доказано, че съответните изследвания отговарят на изискванията на **Регламент (ЕО) № 213/2009** на Комисията от 18 март 2009 година за изменение на Регламент (ЕО) № 2160/2003 на Европейския парламент и на Съвета и Регламент (ЕО) № 1003/2005 по отношение на контрола и изследването за Salmonella в стада от птици за разплод от вида Gallus gallus и пуйки (ОВ L 73 от 19.03.2009 г.).

Официалните проби за контрол трябва да бъдат изпитвани в акредитираните държавни лаборатории. Пробите от самоконтрол могат да бъдат изследвани в одобрени частни или държавни лаборатории. Положителните проби, получени при изследвания в частна или държавна лаборатория трябва да бъдат изпращани за потвърдително изследване и серотипизиране до НРЛ в гр. София.

Всички лаборатории, включени в програмата, трябва да вземат участие в междулабораторни тестове за пригодност (ринг тестове). НРЛ трябва да взема редовно участие в междулабораторни тестове за пригодност (ринг тестове за серотипизиране и изолиране на Salmonella spp.), организирани от Референтна лаборатория за Salmonella spp. на ЕС. НРЛ е отговорна за обучението и организирането на ринг тестове за другите лаборатории, включени в Програмата.

4. Териториален обхват

4.1. Описание и разграничаване на географски и административни региони, в които програмата ще бъде изпълнявана

Програмата следва да бъде изпълнявана на територията на цялата страна, включваща 28 административни области.

5. Описание на мерките, включени в Програмата

5.1. Мерки, изпълнявани по програмата

5.1.1. Мерки и законови разпоредби по отношение на обявяването на заболяването:

Заболяването подлежи на обявяване по чл. 18-23 от Регламент (ЕС) 2016/429 на Европейския Парламент и на Съвета от 9 март 2016 година за заразните болести по животните и за изменение и отмяна на определени актове в областта на здравеопазването на животните (Законодателство за здравеопазването на животните) (ОВ L 84 от 31.03.2016 г.) и Закона за ветеринарномедицинската дейност (ЗВД).

5.1.2. Прицелни животни и популация от животни:

Националната Програма за контрол ще бъде изпълнявана и прилагана върху цялата територия на Република България и ще обхване всички разплодни стада, съдържащи 250 или повече птици от видовете на Gallus gallus. Тя няма да нарушава изискванията на Регламент (ЕО) № 2160/2003 на Европейския Парламент и на Съвета от 17 ноември 2003 година относно контрола на Salmonella spp. и други специфични агенти, причиняващи зоонози, които присъстват в хранителната верига (ОВ L 325 от 12.12.2003 г.)и Директива 2003/99/ЕО по отношение изискванията за мониторинг при други популации животни или серотипове.

Програмата не се прилага, когато:

5.1.2.1 цялото производство е за лична употреба в домакинството на производителя, или

5.1.2.1 животновъдният обект е с под 250 птици и доставя продукцията си директно на краен потребител (напр. продажби на входа на фермата) или чрез местни търговци на дребно, доставящи само и единствено на краен потребител.

5.1.3. Мерки и законови разпоредби по отношение на регистрацията на животновъдните обекти и идентификация на животните:

Съгласно Регламент (ЕС) 2016/429 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година за заразните болести по животните и за изменение и отмяна на определени актове в областта на здравеопазването на животните (Законодателство за здравеопазването на животните) и делегираните актове и актовете за изпълнение към

него, операторите трябва да информират компетентния орган за обектите, в които отглеждат животни или събират, добиват, обработват и съхраняват зародишни продукти за целите на регистрация/одобрение. Съгласно Закона за ветеринарномедицинската дейност животните подлежат на идентификация, а животновъдните обекти на регистрация в БАБХ. БАБХ е официалната компетентна служба за идентификацията на животните, която поддържа компютъризирана информационна система за въвеждане на данни за идентифицираните животни и регистрираните животновъдни обекти – интегрирана информационна система – ИИС ВетИС.

Идентификация на стадо птици: „Всеки собственик е задължен да идентифицира стадото си по начин гарантиращ неговата проследяемост по всяко време. Собственикът може сам да избере начина за идентификация на стадото - това може да бъде номер съдържащ :номер на партидата+ дата на зареждане+номер на сградата и т.н.“

Минималният размер на стадо птици, които влизат в обхвата на програмата са, стада с повече от 250 птици-развъдни стада.

Задълженията на всеки собственик на животновъден обект са описани в Закона за ветеринарномедицинската дейност

5.1.4. Изисквания за движение на животните и посочване на съответната нормативна уредба:

На основание чл. 137, ал. 10 от Закона за ветеринарномедицинската дейност (ЗВД), е издадена Наредба № 44 от 20.04.2006 г. за ветеринарномедицинските изисквания към животновъдните обекти, съгласно която собствениците или ползвателите на животновъдни обекти, каквито са люпилни за птици и птицеферми отглеждащи разплодни стада, да водят документация за домашните птици или разплодните яйца (за люпене), които влизат или напускат техните обекти (помещения). Тези документи (записи) трябва да съдържат информация за бройката, датата, и произхода или местоназначението.

Записите се съхраняват за период от три години и се предоставят на компетентния орган за проверка. При насочване за клане, във ВМС се посочва и резултатът от анализа за Salmonella spp. .

По време на транспортиране живите птици те трябва да бъдат придружавани от съответно разрешително за транспортиране, издадено от БАБХ в съответствие с Регламент (ЕО) № 1/2005 на Съвета от 22 декември 2004 година относно защитата на животните по време на транспортиране и свързаните с това операции и за изменение на Директиви 64/432/ЕИО и 93/119/ЕО и Регламент (ЕО) № 1255/97 (ОВ L 3 от 05.01.2005 г.).

Операторите желаещи да изнасят повече от 20 птици или яйца за люпенето друга държава членка (или определен трета държава), трябва да изпълнят изискванията на Регламент (ЕС) 2016/429 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година за заразните болести по животните и за изменение и отмяна на определени актове в областта на здравеопазването на животните (Законодателство за здравеопазването на животните) и делегираните актове и актовете за изпълнение към него и да гарантират че пратката е придружена от ветеринарно-здравен сертификат /удостоверение/. В сертификата се посочва референтния номер на ветеринарния сертификат за птици, издаден в TRACES NT системата (системата по експертност и контрол на търговията). Сертификатът се издава от официален ветеринарния лекар, като се попълва и подписва върху предварително отпечатана бланкова форма, само след провеждане на подходящия за случая клиничен преглед на птиците, проведен от същия ветеринарен лекар.

Всички официални ветеринарно-здравни сертификати, издадени за износ на домашни птици и на яйца за люпене, се записват в системата по експертност и контрол на търговията (TRACES NT). Тази система позволява проследяване на износа на живи животни и яйца за люпене, които са придружени от ветеринарно-здравни сертификати. Системата TRACES NT изготвя ветеринарно-здравния сертификат за движение в Европейския съюз. TRACES NT е интернет основана система, която е собственост и се поддържа от Комисията.

Всяка пратка от развъдни птици или яйца за люпене трябва да се придружава от информация, предоставена от ветеринарния лекар от мястото на изпращане на пратката и адресирана към официалния лекар, отговорен за мястото, за което същите са предназначени (за тяхното крайно местоназначение).

Операторите на люпилни и фермерите, отглеждащи разплодни стада трябва да водят документация с информация за домашните птици или разплодните яйца (за люпене), които влизат или напускат техните обекти (помещения). Документацията трябва да съдържа информация за бройката, датата, произхода и местоназначението. Тази документация трябва да се пази в рамките на 3 години и да е налична при инспекция от страна на компетентния орган.

6. Схема на вземане на проби:

На основа на оценка на риска всяка година 28-те ОДБХ представят планове за контролните мерките, които ще бъдат провеждани в птицевъдните ферми в съответния регион. Тези планове се одобряват ежегодно от БАБХ на централно ниво. За да се счете една инспекция във фермата като официален контрол в рамките на програмата за контрол

на Salmonella spp., официалния ветеринарен лекар трябва да вземе официални проби за откриване на Salmonella spp. .

Рамката на пробовземането задължително трябва да обхваща всички възрастни разплодни стада от домашни видове (Gallus gallus), включващи най-малко 250 птици (разплодни стада) и трябва да бъде в съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) № 2160/2003 и Директива 2003/99.

Приложение I към Заповед № РД 2489/15.12.2016 год. на Изпълнителния директор на БАБХ определя схема за вземане на проби за Salmonella spp. от различни категории птици и в съответствие с изискванията на Регламент 2160/2003 и Регламент (ЕС) № 200/2010 на Комисията от 10 март 2010 година за прилагане на Регламент (ЕО) № 2160/2003 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на целта на Съюза за намаляване на разпространението на серотипове на Salmonella spp. в стада от възрастни птици за разплод от вида Gallus gallus (ОВ L 61 от 11.03.2010 г.). В схемата са посочени броя на пробите за целите на самоконтрола и на официалния контрол в люпилни и на ниво ферма.

6.1 Надзор на домашни птици за салмонели:

Пробите от стада домашни птици трябва да бъдат вземани от собственика на животновъдния обект или от упълномощено от него лице (в повечето случаи от регистриран ветеринарен лекар със сключен договор) и от официалните ветеринарни лекари, което е част от официалната програма за надзор. Официалният ветеринарен лекар, отговорен за животновъдния обект е **задължен да обучи лицето**, което ще взема проби за целите на самоконтрола.

Всяка година **ОДБХ изготвят** план за пробовземането от всяко стадо в птицефермите и в люпилните, включени в обхвата на програмата. В плана **трябва да бъдат включени** пробите за официален контрол и за самоконтрол.

Пробовземане по инициатива на оператора:

На ниво люпилня или птицевъден обект пробовземане трябва да се извършва на **всеки две седмици.**

Забележка: Пробовземане в птицевъдни обекти се провежда в случаите на износ за или търговия с яйца с други държави-членки, като същото трябва във всички случаи да се състои в животновъдния обект.

В случай на каквито и да са положителни резултати за Salmonella spp., собствениците на люпилни или птицевъдни обекти, както и лабораторията, извършила изследването, са длъжни незабавно да уведомят писмено изпълнителния директор на БАБХ.

Пробовземане за официален контрол:

6.1.1 Когато по инициатива на оператора се вземат проби в люпилнята:

6.1.1.1 рутинно пробовземане на всеки 16 седмици в люпилнята и

6.1.1.2 рутинно пробовземане в птицевъдния обект при два случая в рамките на производствения цикъл, като първото пробовземане е в рамките на 4 седмици, след преместване на птиците във фаза носливост или във група на носачки, а второто пробовземане се провежда към края на фазата на носене, но не по-рано от 8 седмици преди края на производствения цикъл;

6.1.1.3 **За всяко стадо броят на официалните вземания на проби за целия продуктивен цикъл трябва да са 2 в птицевъдния обект и 3 в люпилнята. Предвид че продължителността на продуктивния цикъл може да не се вмести в една календарна година, се очаква <u>за всяко стадо за календарна година да бъдат направени по 3 официални пробовземания</u>. На всяко официално пробовземане <u>в стопанство</u> се вземат <u>по две проби от стадо</u>, на всяко официално пробовземане <u>в люпилня</u> се взема <u>по една проба</u>, както е посочено в таблицата по-долу (табл. 1). Официалната схема за пробовземане по региони е описана в табл. 2.**

6.1.1.4 робовземане в птицевъдния обект, след откриване на съответната Salmonella spp. от проби, взети в люпилнята.

6.1.2 Ако пробовземането по инициатива на оператора се извършва в птицевъдния обект, рутинно пробовземане трябва да се провежда при три случая по време на производствения цикъл:

6.1.2.1 в рамките на 4 седмици, след преместване на птиците във фаза носливост или в група на носачки;

6.1.2.2 към на фазата на носене, но не по-рано от 8 седмици преди края на производствения цикъл;

6.1.2.3 по време на производството, по всяко време, което е достатъчно отдалечено от момента на вземане на някои от пробите, посочени в точки (а) и (б), по-горе.

6.1.2.4 **За всяко стадо броят на официалните вземания на проби за целия продуктивен цикъл трябва да бъде 3. Предвид че продължителността на продуктивния цикъл може да не се вмести в една календарна година, се очаква <u>за всяко стадо за календарна година да бъдат направени по 2 официални пробовземания</u>. <u>На всяко официално пробовземане</u> се вземат <u>проби</u>, съгласно таблицата по-долу (таблица 1). Официалната схема за пробовземане по региони е описана в табл. 2.**

Таблица 1: Взимане на проби от развъдни птици от рода Gallus gallus

ВЗЕМАНЕ НА ПРОБИ ОТ РАЗВЪДНИ ПТИЦИ ОТ РОДА ГАЛУС ГАЛУС				
Място на вземане на пробата	**Единица за вземане на пробите**	**Вземане на пробата от:**	**Време за вземане на пробата**	**Вид на пробата**
ПОДРАСТВАНЕ – РАЗВЪДНИ ПТИЦИ				
Ферма	Стадо	Собственик	Еднодневни	Фекални проби (подложни хартии) от 5 произволни касетки, изследват се като 1 сборна проба за всяко стадо; или по 10g яйчни черупки от 25 отделни касетки (250g) от най-малко 5 люпилни шкафа
Ферма	Стадо	Собственик	1 седм. възраст	За всяко отделно стадо: Пресни изпражнения, събрани произволно от различни части от помещението (не по-малко от 1 g, събран от едно място, или за цялото помещение - проба от общо 200-300 g в зависимост от броя на птиците) -изследват се най-малко като две сборни проби/ или 5 чифта обувни тампони, изследват се като 2 сборни проби /или 1 двойка обувни тампони плюс 900 cm^2 прахова проба, взета от местата с натрупан прах; Клетъчно:2x150 g фекалии, изследват се като 2 сборни проби.
Ферма	Стадо	Собственик	2 седм. възраст	За всяко отделно стадо: Пресни изпражнения, събрани произволно от различни части от помещението (не по-малко от 1 g, събран от едно място, или за цялото помещение - проба от общо 200-300 g в зависимост от броя на птиците) -изследват се най-малко като две сборни проби/ или 5 чифта обувни тампони, изследват се като 2 сборни проби /или 1 двойка обувни тампони плюс 900 cm^2 прахова проба, взета от местата с натрупан прах; Клетъчно:2x150 g фекалии, изследват се като 2 сборни проби.
Ферма	Стадо	Собственик	4 седм. възраст	За всяко отделно стадо: Пресни изпражнения, събрани произволно от различни части от помещението (не по-малко от 1 g, събран от едно място, или за цялото помещение - проба от общо 200-300 g в зависимост от броя на птиците) -изследват се най-малко като две сборни проби/ или 5 чифта обувни тампони, изследват се като 2 сборни проби /или 1 двойка обувни тампони плюс 900 cm^2 прахова проба, взета от местата с натрупан прах; Клетъчно:2x150 g фекалии, изследват се като 2 сборни проби.
Ферма	Стадо	Собственик	8 седм. възраст	За всяко отделно стадо: Пресни изпражнения, събрани произволно от различни части от помещението (не по-малко от 1 g, събран от едно място, или за цялото помещение - проба от общо 200-300 g в зависимост от броя на птиците) -изследват се най-малко като две сборни проби/ или 5 чифта обувни тампони, изследват се като 2 сборни

				проби /или 1 двойка обувни тампони плюс 900 cm² прахова проба, взета от местата с натрупан прах; Клетъчно:2x150 g фекалии, изследват се като 2 сборни проби.
Ферма	Стадо	Собственик / официален контрол	2 седм. преди преместване	За всяко отделно стадо: Пресни изпражнения, събрани произволно от различни части от помещението (не по-малко от 1 g, събран от едно място, или за цялото помещение - проба от общо 200-300 g в зависимост от броя на птиците) -изследват се най-малко като две сборни проби/ или 5 чифта обувни тампони, изследват се като 2 сборни проби /или 1 двойка обувни тампони плюс 900 cm² прахова проба, взета от местата с натрупан прах; Клетъчно:2x150 g фекалии, изследват се като 2 сборни проби.
ВЪЗРАСТНИ РАЗВЪДНИ ПТИЦИ				
Люпилня	Стадо	Собственик	Всяка 2 седмица	Фекални проби от 5 произволни касетки, изследват се като 1 сборна проба за всяко стадо; или по 10 g. яйчни черупки от 25 отделни касетки (250g) от най-малко 5 люпилни шкафа; Ако се люпят яйца от различни стада се взема проба от всеки отделен инкубатор.
Люпилня	Стадо	Официален контрол	Всеки 16 седмици	Фекални проби от 5 произволни касетки, изследват се като 1 сборна проба за всяко стадо; или по 10 g яйчни черупки от 25 отделни касетки (250g) от най-малко 5 люпилни шкафа; Ако се люпят яйца от различни стада се взема проба от всеки отделен инкубатор.
Ферма	Стадо	Официален контрол	1. 0-4седм. след преместването в сектора за носене	За всяко отделно стадо: Пресни изпражнения, събрани произволно от различни части от помещението (не по-малко от 1 g, събран от едно място, или за цялото помещение - проба от общо 200-300 g в зависимост от броя на птиците) - изследват се най-малко като две сборни проби/ или 5 чифта обувни тампони, изследват се като 2 сборни проби /или 1 двойка обувни тампони плюс 900 cm² прахова проба, взета от местата с натрупан прах; Клетъчно:2x150 g фекалии, изследват се като 2 сборни проби.
Ферма	Стадо	Официален контрол	2. Преди /не по малко от 8 седмици/ края на яйценосния период	За всяко отделно стадо: Пресни изпражнения, събрани произволно от различни части от помещението (не по-малко от 1 g, събран от едно място, или за цялото помещение - проба от общо 200-300 g в зависимост от броя на птиците) -изследват се най-малко като две сборни проби/ или 5 чифта обувни тампони, изследват се като 2 сборни проби /или 1 двойка обувни тампони плюс 900 cm² прахова проба, взета от местата с натрупан прах; Клетъчно:2x150 g фекалии, изследват се като 2 сборни проби.
Ферма	Стадо	Официален контрол	3. по време на производството, по	За всяко отделно стадо: Пресни изпражнения, събрани произволно от различни части от помещението (не по-малко от 1 g, събран от едно място, или за цялото

			всяко време отдалечено достатъчно от вземанията по т. 1 и 2.	помещение - проба от общо 200-300 g в зависимост от броя на птиците) - изследват се най-малко като две сборни проби/ или 5 чифта обувни тампони, изследват се като 2 сборни проби /или 1 двойка обувни тампони плюс 900 cm² прахова проба, взета от местата с натрупан прах; Клетъчно:2x150 g фекалии, изследват се като 2 сборни проби.
Ферма	Стадо	Собственик или официален контрол	4. 2 седм. преди клане	За всяко отделно стадо: Пресни изпражнения, събрани произволно от различни части от помещението (не по-малко от 1 g, събран от едно място, или за цялото помещение - проба от общо 200-300 g в зависимост от броя на птиците) - изследват се най-малко като две сборни проби/ или 5 чифта обувни тампони, изследват се като 2 сборни проби /или 1 двойка обувни тампони плюс 900 cm² прахова проба, взета от местата с натрупан прах; Клетъчно:2x150 g фекали, изследват се като 2 сборни проби.

- В случаи на съмнение за наличие на S.Enteritidis или S.Typhimurium в стадото. Изпращат се следните проби – стандартните проби (фекални, обувни, яйчни черупки, яйца, постеля) се съпровождат с проби от фураж, смивки от съоръжения, цели трупчета (5 трупчета от хале);
- В случай на съмнение за манипулиране на пробите;
- От всички стада в обекта, в случаи, когато S.E. и S.T. е била открита в едно стадо в обекта с цел установяване източника на инфекция.
- Серологична реакция при птиците;
- Внос на птици във фермата, от ферма, която е инфектирана със Salmonella spp. ;
- При изхранване с фураж, в които има доказано наличие на Salmonella spp. ;
- Клинични признаци;
- Потвърдително вземане, след установяването на наличие на значимите серотипове на Salmonella spp. при вземане на проби в люпилнята.

Забележка: Пробовземане от развъдни стада, произвеждащи яйца за люпене, предназначени за търговия с други ДЧ и/или износ, трябва да се извършва в птицевъдния обект, както е посочено в т. 2.1.1 б от Приложението към Регламент 2160/2003.

Табл. 2 Разпределение на броя на официалните пробовземания и проби по области за една календарна година

Област	Брой развъдни стада, които ще бъдат проверявани само в стопанство (самоконтрол в стопанството)	Брой официални проверки стопанства за година	Брой официални проби от стопанства за година	Брой люпилни	Брой развъдни стада, които ще бъдат проверявани в люпилня и стопанство (самоконтрол в люпилнята)	Общ брой официални проверки в люпилня и в стопанство за година	Брой официални проверки в стопанство	Брой официални проби от стопанство	Брой официални проверки в люпилня	Брой официални проби от люпилня
1. Благоевград	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2. Бургас	6	12	24	0	0	0	0	0	0	0
3. Варна	0	0	0	1	2	6	2	4	4	4
4. Велико Търново*	3	6	12	4	0	0	0	0	0	0
5. Видин	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6. Враца*	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
7. Габрово	1	2	4	0	0	0	0	0	0	0
8. Добрич	0	0	0	3	5	15	6	12	9	9
9. Кърджали	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10. Кюстендил	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11. Ловеч	0	0	0	1	1	3	1	2	2	2
12. Монтана	11	22	44	2	2	6	2	4	4	4
13. Пазарджик	1	2	4	0	0	0	0	0	0	0
14. Перник	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15. Плевен	7	14	28	1	4	12	5	10	7	7
16. Пловдив	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17. Разград	4	8	16	0	0	0	0	0	0	0
18. Русе*	85	170	340	1	0	0	0	0	0	0
19. Силистра	0	0	0	1	1	3	1	2	2	2
20. Сливен*	2	4	8	1	0	0	0	0	0	0
21. Смолян	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22. София-град	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

23. София-област	0	0	0	3	4	12	5	10	7	7
24. Стара Загора	6	12	24	4	4	12	5	10	7	7
25. Търговище*	1	2	4	1	0	0	0	0	0	0
26. Хасково	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
27. Шумен	66	132	264	2	0	0	0	0	0	0
28. Ямбол	0	0	0	2	99	297	119	238	178	178
Общо:	**193**	**386**	**772**	**23**	**122**	**366**	**146**	**292**	**220**	**220**
Общ брой стада			315							
Общ брой официални пробовземания в стопанства			532							
Общ брой проби от стопанства			1064							
Общ брой официални пробовземания от люпилня			220							
Общ брой официалния проби от люпилня			220							
Общ брой официални пробовземания			752							
Общ брой официални проби			1284							

***Области, на чиято територия има регистрирани люпилни, но официален контрол на развъдни стада е предвиден да се осъществява само в стопанства. Броят на необходимите официални проверки и проби от люпилни за тези области е посочен в табл. 3 по-долу.**

Таблица 3. Брой официални пробовземания и проби от само от люпилня

Брой официални пробовземания и проби от само от люпилня*			
Област	**Брой люпилни**	**Брой пробовземания**	**Брой проби**
Велико Търново	4	12	12
Враца	1	3	3
Русе	1	3	3
Сливен	1	3	3
Търговище	1	3	3
Общо	**8**	**24**	**24**

6.2 Мерки, прилагани в случай на положителен резултат:

„Съмнително стадо“ е всяко стадо с неясен здравен статус, по всяко време, когато официалния ветеринарен лекар прецени или се осъмни, както и всяко стадо, за което се изчаква лабораторен резултат, когато друго в рамките на фермата е потвърдено като положително за наличие на Salmonella spp. .

В случаи на съмнение за или констатиране на Salmonella Enteritidis или на Salmonella Typhimurium, Националната референтна лаборатория (НРЛ) следва незабавно да уведоми за това ЦУ на БАБХ. Положителния резултат от прицелни серовари, потвърден от НРЛ е достатъчно условие за обявяване на стадото като положително за серовари от програмата за контрол.

Когато едно разплодно стадо от видовете Gallus gallus е обект на съмнения за инфектираност /заразеност/ със Salmonella Enteritidis или Salmonella Typhimurium (включително еднофазен S. Typhimurium серотип с антиген формула 1,4,/5/,1 2 :i), стадото се поставя под възбрана от Компетентния орган в съответствие с Приложение 2.2.2.2 на Регламент 200/2010/ЕС. Ако стадото е във фаза на снасяне, никакви яйца за люпене, птици или оплодени яйца не могат да напускат стопанството.

При случаи на съмнение за инфекция със Salmonella Enteritidis или Salmonella Typhimurium, БАБХ и съответните власти на регионално ниво трябва да:

6.2.1 забранят движението на птици и яйца (ограничение на движението-ако стадото е във фаза на снасяне, не се разрешава никакво по-нататъшно изпращане на яйца за люпене, както и никакви други птици или яйца за люпене не е разрешено да напускат птицевъдния обект, освен ако за целта не е издадено разрешително от ОДБХ).

6.2.2 извършат епидемиологично проучване;

6.2.3 незабавно се взимат допълнителни проби за потвърждаване на инфекцията от други стада в стопанството (Приложение 2.2.2.2. на Регламент (ЕС) 200/2010);

6.2.4 извършат проверка на дневниците във фермата и мерките за биосигурност;

6.2.5 организират взимане на проби от фуража и водата;

6.2.6 извършат проследяване на продукцията, излязла от фермата 21 дни назад. Цялото производство трябва да бъда поставено под ограничителни мерки.

„Положително стадо“ е всяко стадо, за което:

а) е установено наличието на значимите серотипове на Salmonella spp. (различни от ваксинни щамове) в една или повече от взетите от стадото проби, дори и ако значимите серотипове на Salmonella са открити само в прахова проба или тампон; или

б) антимикробни **ветеринарни лекарствени** продукти или инхибитори на растежа на бактериите са открити в стадото.

Всяко стадо, от което от проби, взети за самоконтрол, са били изолирани Salmonella Enteritidis или на Salmonella Typhimurium се счита за положително без понататъчно потвърдително пробовземане.

При случаи на положителни резултати за инфекция със Salmonella Enteritidis или Salmonella Typhimurium, (включително еднофазни S. Typhimurium серотипове с антиген формула 1,4,/5/,1 2 :i), получени от официален контрол или самоконтрол, стадото се поставя под официална възбрана от Компетентния орган и се извършват по-нататъчни пробовземания и изследвания на всички други налични стада в стопанството. Пробовземането и изследванията се извършват съгласно таблицата за **вземане на проби от развъдни стада птици от рода Gallus gallus.**

Стадо, в проби от което е потвърдено наличие на Salmonella Enteritidis или Salmonella Typhimurium, от собственика се изисква да осигури изколването на птиците при спазване на изискванията на законодателството на Общността за хигиена на храните в съответствие с Приложение II. С на Регламент 2160/2003/ЕС.

От собственика или отговорното за стадото лице се изисква **да почисти и дезинфектира сградата**, в която заразените птици са били гледани. Не е разрешено поредното ново зареждане да се осъществи, докато не е проведено почистване и дезинфекция и не са взети официални проби, които да потвърдят, че почистването и дезинфекцията са задоволителни.

Яйцата за люпене, които са се намирали в люпилнята от момента на възникване на съмнения за заразеност на стадото, трябва да бъдат отстранени и унищожени в съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) № 1069/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 година за установяване на здравни правила относно странични животински продукти и производни продукти, непредназначени за консумация от човека, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1774/2002 (Регламент за страничните животински продукти) (ОВ L 300 от 14.11.2009 г.).

Ако Salmonella spp. бъдат открити по време на кланичен преглед на трупове в кланица, трябва да се приложат всички предвидени в Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/627 на Комисията от 15 март 2019 година за определяне на еднакви практически условия за извършването на официален контрол върху продукти от животински произход, предназначени за консумация от човека, в съответствие с Регламент (ЕС) 2017/625 на Европейския парламент и на Съвета и за изменение на Регламент (ЕО) № 2074/2005 на Комисията по отношение на официалния контрол (ОВ L 131 от 17.05.2019 г.).

Когато едно разплодно стадо е обект на съмнения за заразеност със S. Hadar, S. Infantis или със S. Virchow, операторът/собственикът е длъжен да състави план, който да включва епидемиологично проучване, преглед на мерките за био-сигурност, както и други допълнителни процедури за мониторинг и за мерки, които следва да се предприемат за намаляване или ликвидиране на инфекцията.

Под официален контрол се извършва почистване и дезинфекция на сградите, последвани от повторно взимане на проби. За отмяна на наложените на стопанството забрани е необходимо получаване на два отрицателни резултата за наличие на причинителя.

Гореописаните мерки при положителни резултати са посочени и в „Инструкция за предприемане на мерки при положителни резултати за Salmonella spp. при птици“ Приложение VI към Заповед No РД11-1773/31.08. 2018 г. на Изпълнителния директор на БАБХ.

6.3 Вземане на потвърдителни проби и контрол на използването на антимикробни ветеринарни лекарствени продукти, инхибитори и дезинфектанти:

Определение за положително стадо е стадото, при което са открити положителни резултати, получени след вземане на официални или проби за самоконтрол, и потвърдени от НРЛ се счита за “положително” за прицелни серовари на програмата за контрол.

Случаи, при които може да се пристъпи към допълнителни официални проби, които се взимат само от официален ветеринарен лекар и при следните условия:

6.3.1 касае се за изключителни обстоятелства, защото има съмнение относно истинността на получения резултат (фалшиво положителен или фалшиво отрицателен резултат).

6.3.2 предварително е представено обосновано искане/декларация от заявителя /собственика за извършване на потвърдително пробовземане.

6.3.3 предварително е съгласувано/одобрено от ЦУ на БАБХ.

Спазва се следния протокол за взимане на проби, които се изследват в одобрените лаборатории по т. 3.3.1, от настоящата програма, за изпитване на Salmonella spp. при птици, а именно:

А) 7 броя проби 5 чифта обувни тампони "обувни тампони" (при кокошки отглеждани свободно или подово) или 5 сборни фекални проби при кокошки отглеждани клетъчно и 2 прахови проби; или

Б) бактериологично изследване на сляпото черво и яйцепровода на 300 кокошки (трупове); или

В) 4000 яйца

Компетентния орган може да отмени наложените забрани когато:

(аа) в резултат на епидемиологичното проучване на хранителните инфекции, стадото от кокошки носачки не е източник на инфекция за хората чрез консумиране на яйца или яйчни продукти съгласно чл.8 на Директива 2003/99;

(бб) стадото е в обхвата на националната програма за контрол и серотиповете Salmonella spp. , за които е определено намаляване не са потвърдени чрез пробите взети по-горе от компетентните власти:

Мерките по възбрана не се вдигат, както и новозаселване /репопулация на помещенията не се разрешава, ако почистване и дезинфекция на помещенията не са извършени и последващите тестове не са показали задоволителен резултат".

Не е разрешено третиране с антимикробни **ветеринарни лекарствени** продукти за борба със Salmonella в рамките на националните програми за контрол, освен в границите, определени от Регламент (ЕО) № 1177/2006 на Комисията от 1 август 2006 година за изпълнение на Регламент (ЕО) № 2160/2003 на Европейския парламент и на Съвета по отношение изискванията за използване на специфични методи за контрол в рамките на националните програми за контрол на Salmonella spp. та сред домашните птици (ОВ L 212 от 02.08.2006 г.). В случай на съмнение за нерегламентирано третиране на птиците с антимикробни средства или употреба на дезинфектатнти/инхибитори, се вземат проби за установяване остатъци от антимикробни субстанции (цели трупчета – 5 трупчета от стадо, от които се изследват паренхимни органи и костен мозък) и наличие на инхибитори/ дезинфектанти (смивки от съоръженията, фекални и обувни проби, яйчни черупки и яйца).

6.4 Официално пробовземане от фуражи за птици:

В съответствие с изпълнението на Регламент (ЕС) 2017/625 и във връзка с чл. 3, ал. 1, т. 4 от Закона за българската агенция по безопасност на храните, като компетентен орган за извършване на официалният контрол на фуражите в Република България е определена Българската агенция по безопасност на храните.

Във връзка с изпълнение на изискванията на чл. 9 и чл. 10 от Регламент (ЕО) № 183/2005 на Европейския парламент и на Съвета от 12 януари 2005 година за определяне на изискванията за хигиена на фуражите (ОВ L 35 от 08.02.2005 г.) и съгласно Закон за фуражите, операторите от фуражния сектор трябва да бъдат одобрени или регистрирани от БАБХ и вписани в регистър в съответствие с чл. 19 от регламента. Регистрите на одобрените и регистрирани оператори във фуражния сектор се водят и поддържат в ОДБХ. БАБХ поддържа и актуализира съответните национални регистри, които се публикуват на интернет страницата й.

Проверките в обектите във фуражния сектор се извършват от инспектори/експерти, отговорни за официалния контрол на фуражите в съответната ОДБХ.

Българската агенция по безопасност на храните извършва пробовземане от фуражи, както следва:

6.4.1 проби от фуражи на ниво производители на фуражни суровини и на комбинирани фуражи, както и от търговци на едро, които предлагат фуражните суровини и комбинираните фуражи в пакетирано и в насипно състояние

6.4.2 пробовземане от фуражи на ниво ферми.

Броят на пробите е определен на базата на ясно разписани критерии за оценка на риска и в съответствие с разпоредбите на Регламент (ЕС) № 2017/625, както и въз основа на данните от изследванията и анализите, извършени през предходната година. Настоящият план включва също и минимален брой салмонелни проби, взети от получавани от трети държави пратки с комбинирани фуражи за птици.

Никакви положителни резултати не са отчетени по отношение на този параметър. Ако се получи положителен резултат, мерките и действията, които следва да се предприемат ще бъдат основани на и в съответствие с Оперативен план за действие при извънредни ситуации, които произтичат от фуражи и Процедура за предприемане на действия в случай на установяване на Salmonella spp. във фуражи.

6.5 Официален контрол на други звена от хранителната верига:

Съгласно националното законодателство (Закон за ветеринарномедицинската дейност, Закон за управление на агрохранителната верига и Закон за фуражите) предприятията за производство, съхранение и търговия с храни или фуражи, трябва да бъдат одобрени и регистрирани от БАБХ, и въведени в съответните регистри. Водените регистри на одобрените и регистрирани обекти са електронни и са публично достъпни.

Официалните проверки в предприятията за производство, съхранение и търговия с храни се извършват от официалните ветеринарни лекари от БАБХ/или съответната ОДБХ.

Официалните проверки в предприятията за производство, съхранение и търговия с фуражи се извършват от инспектори, отговорни за официалния контрол на фуражите от БАБХ/или съответната ОДБХ.

Официалните проверки в предприятията за производство, съхранение и търговия с храни се провеждат в съответствие с разпоредбите на Регламент (ЕС) 2017/625 на Европейския Парламент и на Съвета и на РЕГЛАМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ (ЕС) 2019/627 НА КОМИСИЯТА за определяне на еднакви практически условия за извършването на официален контрол върху продукти от животински произход, предназначени за консумация от човека, в съответствие с Регламент (ЕС) 2017/625 на Европейския парламент и на Съвета и за изменение на Регламент (ЕО) № 2074/2005 на Комисията по отношение на официалния контрол, които определят конкретните правила за организиране на официалния контрол на продуктите от животински произход, предназначени за човешка консумация.

Броят и разпределението на пробите е изчислен на базата на оценка на риска и на вида и качеството на материалите, включени в преработката на храните, както и на база резултати от предишни проверки.

Вземането на проби от храни с птичи произход следва да се извършва в съответствие с разпоредбите на Регламент (ЕО) 2073/2005 за микробиологичните критерии за хранителните продукти. Честотата на взимането на проби може да се увеличи или намали в зависимост от резултатите, получени при изследване на пробите.

Ежегодно, Областните дирекции по безопасност на храни изготвят програми за броя на проверките на контролираните от тях предприятия за производство, съхранение и търговия с животински продукти.

7. Ваксинация, ваксинационна схема, използвани ваксини:

В Република България не е забранено използването на ваксини за контрола на Salmonella spp. та при домашните птици.

В регистърпо чл.7, ал. 3, т. 14 на ЗВД са вписани разрешените ваксини срещу Salmonella spp. при птици. Собствениците на птицевъдни обекти могат да използват само одобрени от БАБХ ваксини по начина, посочен им от официалния ветеринарен лекар, отговорен за птицевъдните обекти. Схемата за ваксиниране трябва да бъде одобрена от ОДБХ.

Когато пробите са взети от ваксинирани домашни птици, в придружаващото каквито и да са проби писмо трябва задължително да се отбележат вида на ваксината и датата на прилагането й. Целта е да се осигури правилна основа за диференциация между полеви и ваксинален щам, като се спазят изискванията на Регламент (ЕО) № 1177/2006.

Съвместно със своя ветеринарен лекар операторът/собственикът имат право да разгледат възможността за ваксиниране на стадото срещу Salmonella, като за целта се използва продукт с разрешително за използване, издадено в съответствие с изискванията на Регламент на Комисията (ЕК) № 1077/2006 относно изискванията за използване на специфични контролни методи в рамките на националните програми за контрол на Salmonella. Позволено е прилагането на ваксинация като превантивна мярка; същата не е алтернатива /заместваща мярка/ на изпълнението на изискванията на Анекс II С от Регламент на Комисията (ЕК) № 2160/2003 за използването на специфични контролни методи в рамките на национални програми за контрол на Salmonella.

8. Измерими цели за постигане в периода за изпълнение на мерките в програмата:

Показател (за цялата страна)	2025	2026	2027
Констатирани огнища на Salmonella spp. при развъдни стада	0	0	0

9. Полезни връзки:

https://www.woah.org/en/what-we-do/standards/codes-and-manuals/terrestrial-manual-online-access/

https://iisr.egov.bg/BABHRegsExt/pagesPublic/animals.xhtml?faces-redirect=true&locale=bg&lang=1

10 Исторически и епизоотологични данни за заболяването.

https://www.bfsa.bg/bg/Page/epi_data/index/epi_data/